

БЭЙЭНИ САЛАЙЫНЫ ТУТУЛУН БАРЫЛЛАРА

"Российской Федерацияга олохтоох салайыны тэрийи уолсай принциптарин туһунан" федеральной сокуон олохтоох киллэринин сибээстэн, Саха Республикатын Президентэ В.А.Штыров 1373 №-дээх дьаһала 2004 сыл тохсунуу 8 күнүгэр тахсыта. Бу дьаһалга сеп түбэһиннэрэн, республика территориятыгар олохтоох бэйэни салайыныга кириигэ былааннаах үлэлэр ыйтылаллар.

Билиги улууслугулар туһаннаах үлэлэр, былаанга сеп түбэһиннэрэн, бэйэни салайыныга кирии Сэбиэтинэн ыйтыллан илэллэр. Олохтоох бэйэни салайыныга кириигэ "Российской Федерацияга олохтоох салайыны тэрийи уолсай принциптарин туһунан" федеральной сокуон саңа редакциятыгар олобуран, барыллары нэһилиэнньэ тэрдии Сэбиэт үлэтин биер сүрүн соругунан буолар. Муниципальной оройуон уонна нэһиликтэр бэйэни салайыныларын тутулун барылларын уолсай дүүлүгэ таһаар бүтүгү күн ирдабилэ. Бүтүгү нүмэргэ муниципальной оройуон олохтоох бэйэни салайынытын тутулун барылларын улуус олохтоохторугар билиһиннэрбит.

Уолсайа биэс барыл оҥоһулунна. Олорго маннык сүрүн өйдөбүллэр кирииллэр:

- бэрэстэбиитэлиэй орган – муниципальной Сэбиэт (билиһингэ Улуус Муһуажа);
- муниципальной оройуон (салгы "МО");
- муниципальной оройуон дьаһалтата – бу исполнительнай-распорядительнай орган;
- хонтуруоллуур орган – муниципальной быыбарынан эбэтэр Сэбиэтинэн талыллар хонтуруоллуур орган.

Барылларга "Российской Федерацияга олохтоох салайыны тэрийи уолсай принциптарин туһунан" федеральной сокуон саңа редакциятыгар олобуран ыстатыйалар нүмэрдэрэ, чаастара уонна пуунара ыйылыннылар.

Барыл схемаларыгар стрелкаларынан көрдөрүү нэһилиэнньэ өйдүүрүгэр анаан оҥоһулунна.

Муниципальной оройуон олохтоох бэйэни салайынытын тутулун барыллара

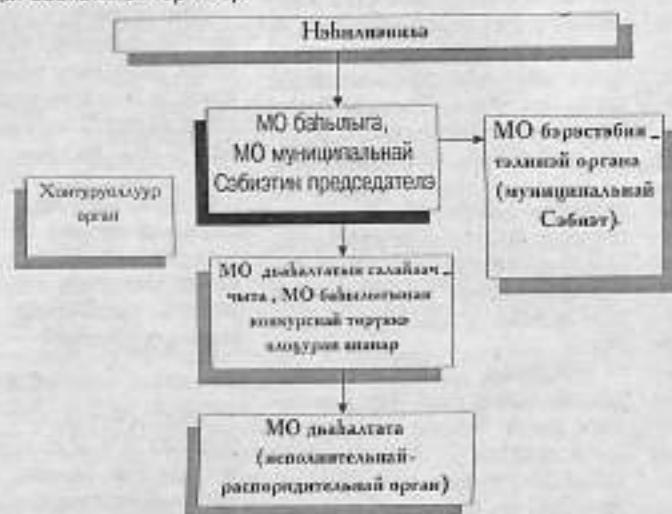
1 барыл

– Бэрэстэбиитэлиэй орган (салгы – муниципальной Сэбиэт) муниципальной оройуон састаабыгар киерэр нэһиликтэр баһылыктарыттан уонна ити нэһиликтэр депутаттарыттан РФ 131 №-дээх сокуонун 35 ыст. 4 ч. 1 п. сеп түбэһиннэрэн талыллар уонна туспа юридической сирэй быраабын ылар.

– Баһылык оройуон муниципальной быыбарынан талыллар уонна муниципальной Сэбиэти муниципальной оройуон Устаабыгар сеп түбэһиннэрэн салайар (36 ыст., 2 ч., 2 уонна 5 п.).

– Муниципальной оройуон дьаһалтатын салайааччыта оройуон баһылыгынан муниципальной Сэбиэт быһаарытыгар олобуран контракт быһытынан анаар (37 ыст., 2 чааһа).

– Хонтуруоллуур орган оройуон Устаабыгар олобуран муниципальной быыбарынан эбэтэр муниципальной Сэбиэтинэн тэриллэр.

2 барыл

– Бэрэстэбиитэлиэй орган (салгы – муниципальной Сэбиэт) муниципальной оройуон састаабыгар киерэр нэһиликтэр баһылыктарыттан уонна ити нэһиликтэр депутаттарыттан РФ 131 №-дээх сокуонун 35 ыст. 4 чааһын 1 пуунугар сеп түбэһиннэрэн талыллар уонна туспа юридической сирэй быраабын ылар.

– Оройуон баһылыга саңа талыллыбыт муниципальной Сэбиэт састаабыттан талыллар уонна муниципальной тэриллэи Устаабыгар сеп түбэһиннэрэн муниципальной Сэбиэт председателинэн үлэлиир (36 ыст. 2 ч., 3 уонна 5 п.).

– Муниципальной оройуон дьаһалтатын салайааччыта оройуон баһылыгынан муниципальной Сэбиэт быһаарытыгар олобуран контракт быһытынан анаар (37 ыст., 2 чааһа).

– Хонтуруоллуур орган оройуон Устаабыгар олобуран муниципальной быыбарынан эбэтэр муниципальной Сэбиэтинэн тэриллэр.

3 барыл

– Муниципальной Сэбиэт муниципальной быыбарынан (нэһилиэнньэ) талыллар. Устаапка олобуран бэйэтин састаабыттан муниципальной Сэбиэт председателин талар уонна туспа юридической сирэй быраабын ылар (35 ыст., 4 ч., 2 п.).

– Муниципальной оройуон баһылыга муниципальной быыбарынан (нэһиликтэрин) талыллар

уонна исполнительнай-распорядительнай орган (дьаһалтаны) салайар (36 ыст., 2 ч., 2 п.).

– Хонтуруоллуур орган Устаапка олобуран муниципальной быыбарынан эбэтэр муниципальной Сэбиэтинэн олохтонор.

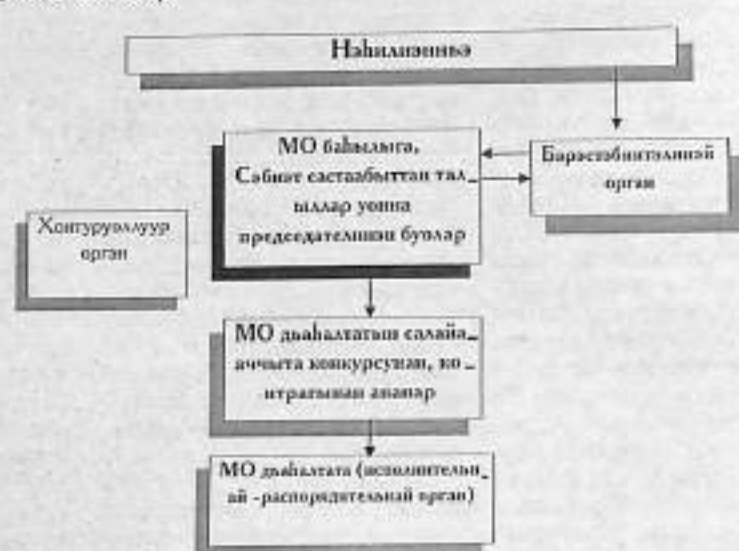
4 барыл

– Бэрэстэбиитэлиэй орган (муниципальной Сэбиэт) нэһилиэнньэ быыбарынан талыллар уонна юридической сирэй быраабын ылар. Биер нэһиликтэн талыллар депутаттар ахсааннара муниципальной Сэбиэт депутаттарын олохтоммут ахсааннарыттан 40 %-тан тахсыа суохтаах (35 ыст., 4 ч., 2 п.).

– Оройуон баһылыга муниципальной Сэбиэт састаабыттан талыллар уонна муниципальной Сэбиэт председателинэн Устаапка олобуран үлэлиир (36 ыст., 2 ч., 3 п.).

– Муниципальной оройуон дьаһалтатын (исполнительно-распорядительнай орган) салайааччыта оройуон баһылыгынан муниципальной Сэбиэт нөҕү конкурснай түрүккэ олобуран анаар (37 ыст., 2 ч.).

– Хонтуруоллуур орган Устаапка олобуран муниципальной быыбарынан эбэтэр муниципальной Сэбиэтинэн олохтонор.

5 барыл

– Бэрэстэбиитэлиэй орган (муниципальной Сэбиэт) нэһилиэнньэ быыбарынан талыллар уонна юридической сирэй быраабын ылар. Биер нэһиликтэн талыллар депутаттар ахсааннара муниципальной Сэбиэт депутаттарын олохтоммут ахсааннарыттан 40 %-тан тахсыа суохтаах (35 ыст., 4 ч., 2 п.).

– Оройуон баһылыга муниципальной быыбарынан талыллар, муниципальной Сэбиэт састаабыгар быһаарар куолаһы ылар уонна Сэбиэт председателинэн Устаапка олобуран үлэлиир. (36 ыст., 2 ч., 2 п.).

– Муниципальной оройуон дьаһалтатын (исполнительно-распорядительнай орган) салайааччыта оройуон баһылыгынан муниципальной Сэбиэт нөҕү конкурснай түрүккэ олобуран анаар (37 ыст., 2 ч.).

– Хонтуруоллуур орган Устаапка олобуран муниципальной быыбарынан эбэтэр муниципальной Сэбиэтинэн олохтонор.

2004 сыл төрдүс кварталыгар "Саха Республикатыгар олохтоох бэйэни салайыны туһунан" сокуон саңа редакцияланан тахсыахтаах. Онон сибээстэн, үөһэ бариллибит барылларга уларытылар уонна эбиллэр кириэхтэрин сеп. Маннык салгы олохтоох салалта нэһиликтэрин барылларын бичээттиэхтэ.

Улуус дьаһалтатын юриһа Е.И.ПОВ бэлэмнээтэ.

ЧУРАПЧЫТААҢҢЫ ФИЗКУЛЬТУРА УОННА СПОРТ ИНСТИТУТУН ОЛОҢУТТАН

— Быйыл сайын от бийин 2–4 күнүзүгүз үрдүк үөрөх кылатын үлэтин комплекснай сыаналааһын комиссията кэлэн үлэсэн барбыта. Комиссияга Хабаровский, Москва, Дыкуускай куораттардан үрдүк үөрөх тарилталарын салайааччылары, специалистара бааллара. Үлэ түмүгүнэн Чуралчытааҥы институт 5 сылга хаттаан лицензияны ылла. Энцилигитэн “Физическай культура уонна спорт специализация” дьин идэни баһылыыр 5 сылга үөрөх эбии аһыллар буолла. Онон бийиги институттуттан тренердэри таһынан менеджердэр уо.д.а физкультурнай идэлэ-х специалистар итиллэн тахсар кыахтара үөскэтэ. Манна эбии бэлэмнэнии уонна идэни үрдэтин курстарын аһарга салаһ-та үлэлэһэ сылдьар.

— Билигин институтка түөрт курсуан 18 улуустан 287 оҕо үөрэнэр. Бастагы курска 95 оҕо киирэн студент олохун саҥала-атылар. Алтынны 9 күнүгүз “Студентка анааһын” дьин үгэс бу-олбут дьаһал ытылынан. Саҥа студенттар ортолоругар бастыг спортсменнар, ырыаһыттар, үтүкүлүттэр бааллара саҥа састаап күстээгин көрдөрөр.

— Институтка, сылын айы буоларын курдук, быйыл эмиз кадрга эбиллибэ бар. Ол курдук, Хабаровский куораттан РФ спордун маастара Е.А.Козин акробатика преподавателинан үс сылга дуоҕабарынан үлэлини кэллэ. Уус-Майа үлүлүгүттан П.П.Васильев экономикһынан, Е.В.Васильева иитэр отдел начальнигы-нан, Уус-Алдантан А.П.Прибылых бу отделга специализациянан аһанан үлэлэрин саҥалаатылар. Спортивнай уонна иитэр үлэһэ проректорынан улуус спорка отделын начальнигынан үлэлэһит Н.Н.Гуляев кэллэ. Эдэр специалист С.Н.Михайлова спортивнай үтүкү тренеринэн, А.А.Михайлов тигрграфия начальнигынан үлэлээн эрэллэр.

— Студенттар олохторун дьаһахтарын тулсарыга үлэ барар. 64 мистэлээх уопсай дьин тутула турар. Бэдрээчигит — П.П.Архипов салайааччылаах “Томторстрой” ХЭО. Обьегы А.Г.Пермяков салайааччылаах биригээдэ тутта сылдьар. Дьин сылааһын алтынны 25 күнүгүз ыттан, сэттинни бүтүтэ үлэһэ киллэрэр былааннаахтар.

— Институт преподавателлэригэр аналлаах колледжтар ту-тула сылдьаллар. Сэтэ дьинэтэн иккитэ үлэһэ киирдэ. Бу дьин-элэри Нерюнгригааҥы “Якутголь” АО филиаллара — байытар фабрика уонна өрөмүөннүүр-механическай завод тарилталара бэлэх быһытынан тутан биэрдиһэр. Билигингэ Амма уонна Чуралчы улуустара анаммыт дьинэлэрин көндөйүн бүтүрдүлэр. Уус-Алдан көндөйүн таһаарда. Таатта уонна Мага-Хагалаас улу-устара матырыйаалларын аҕаллылар. Бу дьинэлэр бары 2005 с. күлүн үлэһэ киирэллэр.

— Ахсынны бийа институт тариллибита 5 сылын туолар. Бу дьаһалы таа сиригэр аан бастагы үрдүк үөрөх кылатын тарийи-гэ үлэлэһит дьоннорун ыгыран билиитиктара.

— Институт салаһага федеральнай бюджетка киирэрэ үлэ-ни ыттар. 2004–2008 сс. Олимпийскай цикл программата онгоһулунна. Программа туолуутугар Москвадан педагогичес-кай наука доктора Ж.К.Холодов, М.В.Сажарова уонна биир дьин-дулааһыт, Олимпийскай чемпион П.П.Пинигин үлэлэһиллэр.

— Үрдүк үөрөх кылатта буоларынан институт научнай өтүгүнэ күлүн бөгөргөтөр. Былырын түөрт кандидат баар эбит буол-лаҥына, быйыл бэс ыйыгар научнай отдел начальнига Елизьева Н.Д. психологическай наука, спортивнай врач П.И.Криовошпкин педагогическай наука кандидаттарынан буоллулар. Бэйэлэрин үлэлиттэ В.Р.Абрамова Омскайга, А.И.Данилова Дькуускайга, Л.К.Адамова, А.И.Кычкина Москвага көмүскэри сылдыл-лар. Учуонай степень соискателлэринэн хас да киһи буоллулар. Ол курдук, институт выпускниктара П.В.Куприянов Краснояр-скайга, С.С.Винокурова Хабаровскайга, М.В.Хомподоева Моск-вага, В.В.Акимов Омскайга кэтэһтэн үөрөхтэргэ киирдиһэр. Ту-туу проректора П.Д.Гуляев Чувашияга кандидатскай диссертаци-ятын суруйа сылдьар.

— Студенттар үчүгэй үөрэхтэрин, спорка ситиһиллэрин иһин сөптөөх болломтону ылаһаллар. Бу сайын дуобат отделениетин студена Вячеслав Варламов уонна студпрофком актыбынай чилиһэ Владимир Пестерев Германия Мюнхен куоратыгар ба-ран сыннанан кэллилэр. Бэрт сотору үс студент Кипрга үөрөх туйгунарын слеттарыгар кытта барарга бэлэмнэллэр.

Оксана ЖИРКОВА.

Үөрэхтээһингэ технология өйдөбүлэ — албах педагогическай технология, үөрэтин уонна үөрэхтээһин технологи-гиялара. “Доруобуйаны харыстыыр аналлаах үөрэхтээһин технологията” дьин термини үөрэхтээһин хааныстыбатыгар, “дору-обуйа куттала суох” дьин сертификат курдук көрөхкө сөп. Ки-ни педагогическай үлэ принциптерин, ньымаларын сыаналыла-ра, үөрэтин уонна иити үгэһэ кубулуйбут технологиятын ситэ-рэн биэрэр, доруобуйаны харыстааһын билиэтэ буолар.

Доруобуйаны харыстыыр аналлаах үөрэхтээһин технологията медицина сэрэтэр-дьяһаһар үлэтигэр чугас. Холобур, оҕолору вакцинациялааһын, прививка болдосун хонтуруллааһын, дору-обуйалара мөлөх оҕолору бөлөхтөргө араарыы, сыстыганнаах ыа-рыттан сэрэти киириэхтэрин сөп. Бу оҕо доруобуйатын хары-стыыр аналлаах үлэ үөрэхтээһин технологиятын көмөтө суох та-быллыбат.

Биллэрин курдук, вакцинация оҕоруута оҕо сөбүлүүр проце-дурата буолбатах. Дьэ, маннаах, психологическай-педагогическай ньымаларынан эрдэттэн бэлэмнээн, процедура туһалааһын өйдөтөхкө, оҕо этэ-хаана бэлэмнээх буолар. Үөрэнээччи бэйэтин доруобуйатыгар эппиитинэстээх буоларын ситиһи үөрэх тарил-тэтин сүрүн соруга буолар. Бийиги үөрэнээччини доруобуйатыгар кыһаллар гына иттихтээхпит, ол кыаллыбат буолууга сии-биир оскуола программатытан математика уруктарын сотон кэби-сиккэ таһыттар.

Үөрэхтээһин процеһыгар доруобуйаны харыстааһын икки ва-рианнаах сорук буолар: минимальнай уонна оптимальнай. Баста-

Психолог мүнүгэ

ДОРУОБУЙАНЫ ХАРЫСТЫЫР АНАЛЛААХ ҮӨРЭХТЭЭҢИ ТЕХНОЛОГИЯТА

кыта оҕо этэ-хаана, өйө-санаата, майгыта-сигилиэтэ доруобай бу-олуутугар туһуланар. Оҕо доруобуйатыгар охсулаах буолуон сөптөөх фактордар маньыктар: гигиеническай усуллубуйа, үөрөх тэрээһинэ, учуутал, дьаһалта уо.д.а. үөрэх тарилтэтин үлэлиттэ-рэ. Онон минимальнай сорук үөрэнээччи үлэтин харыстааһын концепцията буолар.

Практика көрдөрүүнэн, үөрэнээччи уонна учуутал доруобуй-атыгар кутталы үөскэтэр үс төрүөт баар. Бастагыта, гигиена ир-дабилигэр сөп түбэһэттэ усуллубуйа. Иккитэ, тэрийэр- педагогическай уонна, үсүһэ, педагогическай-психологическай фактордар. Мань таһынан доруобуйа туһунан билиибит кыратытан пробле-маны бэйэбит да үөскэтэбит, медицинага соннонуу баар.

Оҕо доруобуйатыгар кыһаллыбыта буолан “тепличнай” усу-лубуйаны тэрийэбит. Ол сиигүгэр этин-хаанын хатарыныгытар уураар болломтобу ситэтэ суох. Бийиги үөрэнээччини олохун бай-этэ онгостуутугар үөрэхтээхпит, оҕо этэ-хаана, өйө-санаата олохко бэлэмнээх буоларын ситиһиктээхпит. Оскуола бу соругу доруобуйаны харыстыыр аналлаах үөрэхтээһин технологиятын көмөтүнэн эрчийэн, үөрэтэн, иитэн, ситиһиктээх. Үөрэнээччини дьингээх олохко бэлэмнээһин учуутал идэтин таһымын көрдөрөр. Бу — искуство.

Аан дойду үрдүкөн ылыллыбит доруобуйа концепциятын принципигэр олохуран доруобай буолуу дьин түгү? Ити өйдөбүлэ киһи ыалдыбат буолуутун сэрэ киһи эт-хаан, өй-са-наа, олох-дьаһах өтүгүнэ этгээтэ буолууга эмиз киирсэр. Оҕо кыра сааһытан бэйэтин доруобуйатыгар кыһалларын итэн, о-скуоланы бүтэрэн да баран, доруобуйатын көрдө сылдьарын кур-дук үлэ тариллихтээх. Бу үөрөх тарилтэтин стратегическай соруга буолар.

Доруобуйаны харыстыыр педагогика соруга — оскуоланы бүтэрэр оҕо көмүс-чөбүк доруобуйалаах буолуутун ситиһи, ки-ниэхэ доруобуйа культуратын итэрин. Ол — эдэр киһиккэ ситиһ-хотуу аттестатын кытары биригэ дьоллоох олох байэ онгостор кыаһын мэкэтиһир дьингээх олох тутууларынан буолуоҕа. Эдэр киһи бэйэтин доруобуйатыгар кыһаллар буоллаҥына, атын дьон доруобуйатыгар да харыстабыллыахтык сыһааннаһаҕа.

Россия оскуолатыгар үөрэхтээһин систематын сазмай улахан итэһиһинэн авторитарность буолар. Сорук үөрөх тарилтэлэригэр, учууталларга деспотизмга (сөбөтөсүн талбытынан дьаһалыыга) тийгэр. Кылааска урук бэрээдэгин тутарга учуутал тулуурдаах, бэйэтин эмоциятын кына туттар, баай педагогическай приемнаах буолуохтаах. Культурата намьһах, үөрэхкэ итэриһэ суох, айдан-наах үөрэнээччи куруугун баар буолар. Дьэ, маньык түгэнгэ учу-тал идэтин таһыма үчүгэйдик көстөр.

Авторитарнай позиция дьаһылта маньык: үөрэнээччи имиджа-тивата бохсуллар, айар талаана тахсыбат, бэйэтигэр сыаналыла-намьһах, хроническай стресс олохсуйар, атын киһиттэн тутулуқта-

нар. Өр көмгэ оҕо маньык ситуацияга сырыттаһына быраһыас ре-акцията көбөр, эмизкэ агрессията аһыллар (немотивированная аг-рессия). Психологическай давление эйгэһэ, имиджтивата суох, кыбыстаннаах буолууга тийэрэр.

Учуутал авторитарнай буоллаҥына оҕо урукка бохсуллар, сы-лайар, аһара сылааргылар. Маньык педагогическай технология доруобуйаны харыстыыр дэмизтэ буолуо. Үөрэтин методиката авто-ритарнай буоллаҥына үөрэхтээһин процеһын сүрүн төлөрөөчү — оҕо эрдэһэнэр, киһи субъектан объекка кубулуйар. Авторитарнай стиллээх учуутал, директор, дьаһалта салайааччыга дьингэ “стресс үөскэтэччи” буолаллар, онтон сылтаан сүрэх, тымыр сис-тематын ырыһыта, инфаркт куттала үөскүүр. Оҕону бэрээдэк шаб-лонугар киллэрэн, бириэмэ кытаанах регламентагар, хас хамсаы-ытын схематын онгостон буолбакка, оҕо доруобуйатын итти-риһиһигэр онгоһуллуоттаах. Онноһор флегматик оҕо бытаанын, ки-ни мэлдэн койтуурун билэ-билэ ону санатар киһи кутугар-сүрүгэр төһөлөөх охсууу онгоруой? Маньык түгэнгэ невроз — бэрт түгэн-ник олохсуйар. Ити меланхолик оҕо эмиз сыһааннаах.

Оскуола уонна дьин көргөн оҕо оҕо доруобуйа культуратын итэ-рэ сатыахтаахтар. Доруобуйа культурата үөрэтиллиэ суохтаах, киһи итиллээхтээх. Психологическай төрдө — чөл олоху тутулуу. Доруобуйа культуратын быһыһат соргодо доруобуйа болпу-руһун билим уонна чөл олоху тутулуу буолар. Олоххо хайдах си-тиһиллээх буолары, доруобуйаны хайдах тулсарыаха сөбүн, ары-гы уонна наркотик сириттэһэ буолбаты кыра оҕо уонна олоһот оҕо (подросток) учууталтан, специалисттан билэр. Доруобуйа бол-пуруһугар үөрэтин, доруобуйа культуратын иити, доруобуйаны

харыстыыр аналлаах үөрэхтээһин технологиятын педагогическай үлэһэ тутуу — чөгүн — чөбүк доруобуйага илдини сүтүтэ.

Педагогическай тактика сүрүн принцибэ — учуутал оҕо ин-формацияны сонноһот, оҕо учууталтан ыйлан сөптөөх эппиити ылаахтаах. Атыннык эттэхэ, учуутал соруга — үөрэнээччини ыйы-тарга үөрэтин. Бастагытынан, болпуруһу биэрэн — бу билэр-көрөр актыбынай көрдөрүү уонна эрчийи, араас ситуацияга доруобуйаны эппииткэ эрэ эппиити тобулуу адаптацияланар кыаһы үөскэтэр. Иккитинэн, оҕо үлэһир дьобурун таһыма үчүгэй-ин, ырыһыллар проблемага кыттыһарын билиэтэ. Үсүтүнэн, кэпсэ-тэ үөрүйэһин билиэтэ. Кыбыстаннаах, “комплекттаах”, учууталтан куттанар оҕо болпуруос сатаан биэрбэт, ол түмүгэр өйдөмөтөх үөрөх матырыйаала ыар сүгүһэр буолан сылаарыаһынгэ уонна үөрэхкэ итэриһэ суох буолуутугар тийэрэр. Билсэн турар, бу оҕо үөрэһи билиитигэр көстөр. Түмүктээн эттэхэ, үөрэнээччи би-эрэр ыйгытыла аһаан, хааныстыба да өтүгүн өй-санаа туругун, психологическай доруобуйатын көрдөрөр, үөрэхкэ ситиһиһин эр-чийэр. Хайдах уонна ханьык болпуруос урукка бэриллэрттэн учу-тал идэтин таһымын сыаналыаха сөп.

Оҕо доруобуйатын харыстыыр технология схеманан модела 3 түһүмүктэн турар. I этап — учуутал үөрэнээччилэргэ информация иитиннэрэр (аһар, кэпсир, көрдөрөр). II этапка үөрэнээччилэр болпуруос биэрэллэр. III этапка учуутал болпуруостарга эппиитти-ир. Болпуруос биэримтэ, сии эппииттэһин сыаналанар. Бу техно-логияны традиционай технологияны кытта тэһиксөн көрдөхкө, оҕо сылайбакка эрэ улахан кээмэйдээх матырыйаалы өйдүүр кэһүнэ. Урук өрө күүрүлээхтик аһар, оҕо да, учуутал да уруктан улахан-нык аһыналлар. Үөрэхтээһин процеһын айар характера доруобуй-аны харыстааһын усуллубуйата буолар. Урукка уонна урук тас өтүгүнэри үлэһэ үөрэтин актыбынай форматын уонна ыйматын тутуу айар сорукка кыаһы биэрэр. Холобур быһытынан дискусси-яны, психологическай-педагогическай тренинг аһалыаха сөп.

Учуутал, биллэн турар, психотерапиянан дьарыктаммат, кон-сультация биэрбэт, эмтээбэт, гиниолунан дьарыктаммат. Оҕо сааһын уратытын, киһи олоһор мэхэйдир комплекстары профес-сионал учуутал билэр. Оҕо урук тутуугар доруобуйатын толук ууруу суохтаах. Мань быһаар бэлэмнэн үөрэнээччи үөрэхкэ итэриһэ, оскуолага барыан баҕарара, баҕарбата буолар. Оҕо оскуолага баҕарбакка барар буоллаҥына, киһи күн айы доруобуйатын айгы-ратар. Ол иһин оскуолага комплекснай мониторинг ытылаахта-ах.

Доруобуйаны харыстыыр аналлаах урук тэрээһинигэр сүрүн элемент быһытынан аныгы ирдэбилгэ физкультурнай мүнүтэ ки-ирэр. Киһи ис хоһоонун физиологтар уонна гигиенистэр рекомен-дацияларыгар көрөхкэ сөп.

А.ЯКОВЛЕВА, психолог.

БУ КҮННЭРГЭ...

Собо барахсаны ким антах анньа баарай? Хоргуннаах эмиз собону наһыччи олорон, сэхэргэһэ-сэхэргэһэ сиин кэбиргэтэри хайа саа сириэ?

Тэһийбэт, тулуйбат балыксыттар сэтэрин-сэбиргэллэрин өрө таһнары бэрийбиттэ ыраатта. Муууу бырдырбаппытынан кыра куоллэри тэһитэ мунҕалаан куулуна үлэһити сурахтара хайы-үйэһэ сазон кэпсэлэ буолла.

х х х

Чугастаабы күннэргэ бийигини хайдах күн-дьыл кэтэһэрий? Бу туһунан күн-дьылы билэ-лэһининэн утумнаахтык дьарыктана сылдьар куорат олохтооҕо Тускултан төкөһүтүт. Киһи этэ-ринэн:

16.10. Түүнүн - 16, күнүлүн - 7, кыра хаардаах.
17.10. Түүнүн - 18, күнүлүн - 7.
18.10. Түүнүн - 17, күнүлүн - 7.
19.10. Түүнүн - 19, күнүлүн - 11.
20.10. Түүнүн - 19, күнүлүн - 13.
Онон бу ый 20 күнүттэн халлаан тымныыга саҕаланар. Идэһэни куттаммакка өлөрүөхкэ сөп ди-эн Тускул субэлиир.

Араас техническай биричиннэн “Экспресс - такси” (сал. В.С.Халимова) үлэтин тохтоо сылдьан баран салдаан эрэр. Билигин күнгэ ортопунан алта массына кэһилиһэһэни хааччылар. Инициитин эбиллэн сөп. Нэһилиһэһэ такси өтөтүгүн хамаатык туһанар. Сыаната урукхутунан, сазисыһа иһигэр 50 солкубай, интернат-оскуола томторугар дьэри 70 солкубай, кизэ 8 чаас кэһиниттэн үлүүр. Сааһы эбии телефон киирэр дьэри 42 - 700 нүмэргэ ылаһаллар.

х х х

Мырылаа тахсыт дьикти түбэлтэни (“СО” алтынны 14 күнүгүзү нүмэригэр бу туһунан тах-сыбыта) ЫБМК председателин эбэһинэһин төлөрөөчү М.П.Дюродуурал баһылыктаах комиссия киирэн билсэн, үлэлээн таһыста. Комиссияга ГО ЫБМ улуустаағы управлениетин начальнигын сол-буукаһы, ис сулуола майора П.П.Макаров, улуустаағы байыаннай комиссариат солбуйар комисса-ра, майор А.П.Захаров, сазэлиһаһаар киһини араа Т.Н.Романова, СР Государственай бас билии министерствотун Чуралчы улуутугар бэрэстэһиттэ Р.А.Захаров уонна олохтоох баһылык Д.М.Ти-мофеев бааллар. Киһилэр сис аһыттан 60 км устата Мырылаа дьэри радиационнай киртийини бэрэбизрээһитлэр да нуорматтан тахсыбата. Мырыла тула 20 км эргимтэнэн бэрэбизрээ эмиз ну-ормага эппииттир. Атын киһи уорбалыра туох да көстүбэтэ.

“СО” көрр.

Ийнэлэрэ Мария Семеновна эрдэ здэрэ
сашыгар өлөн 4 оюу тулаайах хаалбыта. Агалараа
Проксхий Иванович Ага дойдуну кемускур Улуу

Владимир Прокопьевич Чуралчы орто оскулатын үерэнэн бүтэрэн, 1964 с. Сангаардаагу ПТУ-га кирибитэ, 1965 сүл сүүлэр идэтин ылан Чуралчы промкомбинатыгар суолпарынан үлэтин сабулаабыта. Онтон 1966 сүл Сэбиэскэй Армия кээктитэр ыгырыллыбыта, 1969 сүлгэ диэри сулуусулаан Ийэ дойдутугар ытык кэһин толорбута.

Владимир Прокопьевич үлээлзбит тэрилтэтин коллективыгар улахан убаастабыллан туһанара, сымнаһас, энэбэс майгылаах буолан, кими баһарар кытта талсар, эдэрдэри кытта эдэр, кырдааһы кытта кырдаһас, оҕону кытта оҕо буолара. Үлэни-хамнаһы үрдүктүк тутара, са-

Д.П. Коркин аатынан ЧРОСИО администрацията, педколлектива.

Автор суругар этиллэр санга
редакция позициятыгар мэлди сеп түбэхэр
буолбатах. Сурукка ийиллэр чохчылор
кырдыктаахтарыгар эппистинэни
автор тус бэйэтэ сүгэр.